

רצונו של אדם

עו"ד אדר גרין, עו"ד צ'רלי בוזגלו¹

בשם "הלכת דעקה"², ועניינו היה עקרון האוטונומיה של הרצון הפרטי כזכות משפטית ולא ערטילאית. וכך כתבה השופטת טובה שטרסברג-כהן בהלכת דעקה: **"הזכות לאוטונומיה מלמדת, כי קנויה לאדם החירות לגבש את רצונו כאוות נפשו, להתוות באופן רצוני ועצמאי את אורח חייו, לקבל החלטות בכל הקשור למעשיו ולשלוט במידה מסוימת בגורלו."**

מובן כי חירות זאת אינה מוחלטת הואיל וזכויות מוחלטות אינן קיימות במשפט. תמיד יהיה צורך לאזן את זכותו של אדם לעומת זכויותיו הנוגדות של אדם אחר ולעומת אינטרסים חברתיים אחרים שנתפסים כחשובים (למשל, ביטחון המדינה או תפיסות דתיות במקרה של מדינת ישראל). ואולם כמו שכתב השופט תיאודור אור בהלכת דעקה, זכות זאת

חובקת את כל ההיבטים המרכזיים של חייו [של אדם] - היכן יחיה; במה יעסוק; עם מי יחיה; במה יאמין. היא מרכזית להווייתו של כל פרט ופרט בחברה. יש בה ביטוי להכרה בערכו של כל פרט ופרט כעולם בפני עצמו. היא חיונית להגדרתו העצמית.

הזכות לאוטונומיה היא "זכות מסגרת" שממנה נגזרו, בחקיקה או בפסיקה, זכויות מוגדרות ממנה, כמו שכתב השופט אור:

כך, למשל, נגזרה ממנה זכותו של אדם לבחור את שם משפחתו... ניתן לה משקל במתן תשובה לשאלה, אם יש למנות לאדם אפוטרופוס... נגזרה ממנה זכותו היסודית של כל אדם לחופש תנועה בישראל... נגזרה מזכותו של אדם לאוטונומיה זכותו לקבל מידע על טיפול רפואי שאותו קיבל בבית חולים... זכות זו לאוטונומיה היא גם הבסיס העיקרי של תורת ההסכמה מדעת.

ואכן, בפסק הדין בהלכת דעקה פסק בית המשפט העליון כי שלילת הזכות של מטופל לקבל מידע ולתת הסכמה מדעת לטיפול רפואי עשויה לזכותו בפיצויים על עצם הפגיעה באוטונומיה שלו. ובמילותיה של השופטת דליה

המשך בעמ' 76

נושאו של גיליון זה הוא אובדנות. בהקשר הזה נספר כי בראשית ימי המדינה הוגדר ניסיון התאבדות כעבירה פלילית, וההצדקה להגדרה זאת נבעה מעקרון קדושת החיים. בשנת 1966 בוטלה עבירה זאת מתוך הבנה כי החוק, וקל וחומר הדין הפלילי, אינם הדרך הנאותה לטיפול באובדנות.² ואומנם, גם בית המשפט נמנע מלעסוק בשאלה העקרונית על "זכותו של אדם להכריע באופן אוטונומי בדבר עצם חייו".³ וכך כתב שופט בית המשפט העליון יצחק אנגלרד:

...אין לי צורך לדון, כאן ועכשיו, בשאלה העקרונית עד היכן נתונה לאדם חירות לשים קץ לחייו, תוך כדי דחייה, בשם אוטונומיית היחיד, של הרעיון המושרש במסורת היהודית "על כורחך אתה נולד, ועל כורחך אתה חי ועל כורחך אתה מת" (משנה, אבות, ד, כב [א]).⁴

הפינה המשפטית מוקדשת הפעם לאותה "אוטונומיית היחיד" המכונה במשפט "האוטונומיה של הרצון הפרטי" ולא פעם מתוארת כ"חופש של אדם לכתוב את סיפור חייו".⁵ האוטונומיה של הרצון הפרטי היא אחד הבסיסים של "כבוד האדם" אשר מוגן בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, כמו שכתב נשיא בית המשפט העליון בדימוס אהרון ברק. לדבריו, "ביסוד כבוד האדם עומדים האוטונומיה של הרצון הפרטי, חופש הבחירה וחופש הפעולה של האדם כיצור חופשי".⁶

את הקשר בין עיקרון משפטי זה ובין הפסיכולוגיה אפשר לראות דווקא על דרך הניגוד. הפסיכולוגיה והפילוסופיה רואות ברצון ובבחירה מושגים מורכבים וחמקמקים עד כדי הטלת ספק בעצם קיומם. מנקודת המבט המשפטית לעומת זאת אותה זכות של כל אדם "לכתוב את סיפור חייו" היא זכות שאמורה לקבל ביטוי בחקיקה ובפסיקה בית המשפט. וגם אם אי אפשר לממשה במלואה, אין מדובר בסוגיה פילוסופית ערטילאית אלא בזכות ממשית.

אחד הביטויים המוחשיים של האוטונומיה הזאת הוא מתן "הסכמה מדעת" לטיפול, כנדרש בחוק זכויות החולה⁷ ובכללי האתיקה. בהקשר זה עסק בהרחבה פסק דין חשוב של בית המשפט העליון משנת 1999. פסק דין זה נודע

¹ משרד צ'רלי בוזגלו עורכי דין ונוטריון מיעץ להפ"י.

² יעם זה עבירת הסיוע להתאבדות נותרה על כנה, והעונש בגינה הוא 20 שנות מאסר. סעיף 302 לחוק העונשין, תשל"ז-1977.

³ כמו שניסח זאת בית המשפט העליון בע"א 6649/96 הסתדרות מדיצינית הדסה נ' גלעד, פ"ד נג(3) 529, 542.

⁴ שם, עמ' 543.

⁵ כך למשל כתב אהרון ברק בספרו. ברק, א' (2014). כבוד האדם - הזכות החוקתית ובנותיה (עמ' 32). נבו.

⁶ בג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון נ' הכנסת (פורסם בנבו, 11/05/2006), בפסקה 35.

⁷ פרק ד' לחוק זכויות החולה, תשנ"ו-1996.

⁸ ע"א 2781/93 דעקה נ' בית החולים "כרמל" חיפה, פ"ד נג(4) 526 (29.08.1999), עמ' 526-570.

קיזוז הפסדים לצורכי מס

רו"ח אריה דן¹

ההון שלא היה אפשר לקזז יועבר לקזוז בשנים הבאות לפי אותם הכללים.

הפסד שוטף מעסק או ממשלח יד אפשר לקזז באותה השנה כנגד הכנסות מכל מקור (ובכלל זה ממשכורת), ואילו הפסד מועבר משנים קודמות אפשר לקזז רק מהכנסות שקשורות ישירות לעסקו או למשלח ידו של הנישום. אם נסגר העסק ונתרו הפסדים, אפשר לקזז את הפסדים מהעסק כנגד ההכנסות של שני בני הזוג ממשכורותיהם כשכירים.

בתיקון 147 לפקודת מס הכנסה שונו מיסודם כללי קיזוז הפסדים שמקורם בשוק ההון והושוו כללי הקיזוז של כל המכשירים ההוניים, ובכלל זה של ניירות ערך. לכן אפשר לומר באופן כללי כי מאז התיקון אפשר לקזז את הפסדים מממוש ניירות ערך מרוב הפסדי ההון האחרים (ובכללם שבח מקרקעין).

יש חשיבות רבה (מבחינת החיסכון במס) לבחירת סדר הקיזוז של הפסדים ולסוגי ההכנסות שמהן מבוצעים הקיזוזים. בתכנון נכון עלינו להתחיל בקיזוז הפסדים כנגד ההכנסות בעלות שיעורי המס הגבוהים יותר. חשוב לדעת כי אחד התנאים הבסיסיים לקיזוז הפסד הון הוא הגשת דוח שנתי למס הכנסה בגין השנה שבה נוצר הפסד, כלומר אם לא הגשנו דוח לשנה הרלוונטית שנוצר בה הפסד, לא יותר הקיזוז.

לסיכום, אני ממליץ למי שצברו הפסדים בעסקם, בהשקעות בשוק ההון או הפסדים מהמקורות אחרים להתייעץ עם רואה החשבון שלהם, או עם מומחה מס, קודם שהם מגישים את הדוח השנתי ולבחון את אפשרויות קיזוז הפסדים שלהם כנגד הרווחים שהשיגו בשנת המס.

חלק מתכנון המס הלגיטימי שאנו רשאים לבצע בהגשת הדוח השנתי לשנת המס הוא קיזוז הפסדים שנוצרו לנו מעסק, משוק ההון או ממקורות אחרים בשנה השוטפת או בשנות המס הקודמות. קיזוז הפסדים נועד להקטין את הרווחים החייבים במס, ועקב זאת להפחית את נטל המס או את חבות המס לתשלום. לעיתים נוכל לחסוך סכומי מס ניכרים ביישום מושכל ובנון של כללי קיזוז הפסדים.

ההפסדים מחולקים לשלושה סוגים עיקריים:

הפסדים פירותיים שמקורם בארץ - הפסדים שנובעים מפעילות עסקית, ממשלח יד או משכר דירה שמקורם בישראל.

הפסדים פירותיים שמקורם בחו"ל - הפסדים שנובעים מפעילות עסקית, ממשלח יד או משכר דירה שמקורם בחו"ל. **הפסדים הוניים** - הפסדים שנובעים מפעילות השקעה בישראל ובחו"ל, כלומר כל מה שאינו הכנסה מעסק או ממשלח יד (כגון ריבית, הפרשי הצמדה, דיבידנד, ניירות ערך ופעילות בשוק ההון).

עיקרי כללי קיזוז הפסדים:

פקודת מס הכנסה מבחינה במיקומם הגאוגרפי של הפסדים, כלומר היכן הם "נצמחו" או הופקו, שכן קיימים כללי קיזוז שונים בנוגע להפסדים בישראל או בחו"ל. לכן נבחנת שאלת התושבות של הנישום - תושב ישראל זכאי לקיזוז הפסדיו על בסיס כלל עולמי, ואילו תושב החוץ רשאי לקזז רק את הפסדיו שמקורם בישראל.

הפסדי הון שנצמחו או הופקו בישראל אפשר לקזז מרווח הון ריאלי בישראל או בחו"ל, ואם נותרת יתרת הפסד אפשר לקזזה כנגד סכום אינפלציוני חייב (לפי יחס שונה). הפסד

¹רו"ח אריה דן, רו"ח של הפ"י, משרד רו"ח סנדק, דן ושות'.

המשרד מעמ' 75

המטרה, התועלת הצפויה והסיכויים של הטיפול המוצע. לבסוף החוק קובע כי "המטפל ימסור למטופל את המידע הרפואי, בשלב מוקדם ככל האפשר, ובאופן שיאפשר למטופל מידה מרבית של הבנת המידע לשם קבלת החלטה בדרך של בחירה מרצון ואי תלות"¹⁰. כך עוגנה בחקיקה חשיבותה של האוטונומיה של הרצון הפרטי, וכמו הוצהר כי בחירה חופשית, גם אם חלקית, היא אפשרות ממשית שיש לשאוף אליה.

דורנר (בהקשר אחר): "החולה אינו אובייקט. הוא הסובייקט הנושא בתוצאות הסיכון והסיכוי שנטל הרופא בבחורו בדרך הטיפול"⁹.

וכן מבהיר חוק זכויות החולה (בסעיף 13) כי "לשם קבלת הסכמה מדעת, ימסור המטפל למטופל מידע רפואי הדרוש לו, באורח סביר, כדי לאפשר לו להחליט אם להסכים לטיפול המוצע...". החוק אף מפרט את אופי המידע שיש למסור. במידע זה נדרש בין השאר "תיאור המהות, ההליך,

⁹ע"א 434/94 ש' ברמן קטינה באמצעות הוריה נ' מור - המכון למידע רפואי בע"מ, פ"ד נא(4) 205, עמ' 212.

¹⁰סעיף 13 (ב) (ג) לחוק זכויות החולה, תשנ"ו-1996.